

היום נלמד בעזרת ה':

מכות דף ב

משנה: כיצד העדים נעשים זוממין: אם מגיעים עדים ומעידים שפלוני הכהן הוא חלל, משום שאמו קודם נישואיה לכהן היתה גרושה או חלוצה, וזה בנה חלל שנולד מנישואין אלו, ולבסוף נמצאו העדים זוממים, אין אומרים שנעניש את העדים וניתן להם דין חלל, אלא דינם שמקבלים מלקות ארבעים.

מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות: וכן אם העדים מעידים שפלוני חייב גלות, כיון שהרג את הנפש בשגגה, אם לבסוף הוזמו העדים, אין אומרים שהעדים יגלו כמו שזממו שפלוני זה יגלה, אלא דינם שמקבלים מלקות ארבעים.

גמרא: קושיא: **הא כיצד אין העדים נעשים זוממין מיבעי ליה:** לשון המשנה קשה א. שבאופן זה אין העדים נעשים זוממים, ומדוע כתוב כיצד הם נעשים זוממים. ב. אין שאלת המשנה מדויקת כיצד העדים נעשים זוממים, אלא הקושיא צריכה להיות כיצד מתקיים בהם דין זוממים, אבל כיצד העדים נעשים זוממים מבואר לקמן במשנה שאם אומרים לעדים שבשעה שאתם מעידים שראיתם ענין מסויים, הייתם עימנו במקום אחר.

תירוץ: **תנא התם קאי:** דהיינו המשנה היא המשך למשנה שבסוף סנהדרין שכתוב שם שבכל עדים זוממים שזממו מיתה לאדם, דינם שנהרגים באותה מיתה שהם עצמם זממו להרוג. חוץ מאם זממו על בת כהן שזינתה בהיותה נשואה, שאין הורגים את העדים כמו שזממו להרוג את האשה שכיון שהיא בת כהן דינה בשריפה, אלא כמו העונש שהיינו מענישים את הבעל, שהוא בחנק, וכשאר בועל אשת איש. וכמו ששם אין מתקיים ממש הכאשר זמם, כך גם במשנתנו אם העידו באיש פלוני כהן, שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והוזמו אין אומרים שניתן לעדים דין בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא, הרי הוא לוקה את הארבעים.

קושיא: **מנא הני מילי:** מנין נלמד שעדים שזממו לפסול כהן בפסול של בן גרושה וחלוצה, שאינם נפסלים כמו שזממו.

תירוץ: אמר רבי יהושע בן לוי: שנלמד מהפסוק "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", ודרשו חכמים שאנו מענישים רק את העדים בלא זרעם, וכאן אם נאמר שהם נפסלים כבן גרושה, נמצא שאף זרעם נפסל. וכן אף אין אפשרות לומר שאכן רק העדים יפסלו בלא זרעם, כיון שאז לא יתקיים בהם כמו שזממו.

תירוץ נוסף: בר פדא אומר קל וחומר: הטעם שאין העדים נפסלים להיות כבן גרושה, משום שנלמד בקל וחומר שאפילו כהן שנשא גרושה וזרעו מתחלל, אף על פי כן הוא בעצמו אינו מתחלל. וכל שכן שעד שזומם לחלל כהן כשר, כיון שבלמעשה לא חילל כיון שהזום, ודאי שאינו מתחלל.

קושיא: מתקיף לה רבינא: אין לומר את הקל וחומר לפטור אותו משום שהוא רק זמם לחלל ולא חילל, שודאי אינו מתחלל, שאם כן בכל עדים זוממים יפטרו על ידי קל וחומר זה, דהיינו שנאמר שאם הנדון נהרג על פי העדים זוממים, אין הורגים את העדים, שהרי הלימוד הוא רק כאשר זמם ולא כאשר עשה, ואם כן קל וחומר שהעדים שרק זממו להרוג ולא הרגו, ודאי שאף הם לא יהרגו. ולכך מסיקה הגמרא שהטעם שאין העדים זוממים נפסלים להיות כבני גרושה, משום שנלמד מהפסוק שכתוב "כאשר זמם לעשות לו", "ולא לזרעו".

למדנו במשנה - מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות.

שאלה: מנא הני מילי: מנין שאין העדים הזוממים שזממו שפלוני חייב גלות, שאין גולים תחתיו.

תשובה: אמר ריש לקיש דאמר קרא "הוא ינוס אל אחת הערים": שנלמד מתיבת "הוא" שבאה ללמד שרק הוא, הרוצח בשוגג, ינוס לגלות, ולא העדים הזוממין.

תשובה נוספת: רבי יוחנן אמר: שנלמד בקל וחומר, ומה ההורג בשגגה, שעשה מעשה רציחה בשגגה בידיו, אילו היה עושה זאת במזיד, היה דינו שאינו גולה. כל שכן העדים הזוממין, שלא עשו מעשה בידים, כי עבירת עדות השקר היא רק כדיבור ולא במעשה בידים, אך מאידך העבירה שלהם היתה במזיד, ודאי שלא יגלו על המזיד.

דחיה: והיא הנותנת: שיש סברה לומר להיפך, שדוקא ההורג במזיד שגם היה במזיד וגם עשה מעשה, שדינו שאינו זכאי לכפרה, אבל עדים זוממים, כיון שלא

עשו מעשה בידיים בעדותן, אלא רק בעדות פיהם, יש לומר שאפילו שעשו כן במזיד יהא להם כפרה, ויתחייבו בגלות. **ולכך מסיקה** הגמ' שהטעם שאין העדים זוממים גולים, הוא כדברי ריש לקיש, שלמד זאת ממיעוט הכתוב "הוא ינוס".

אמר עולא רמז לעדים זוממין מן התורה, מנין: כיון שכתוב בפירוש בתורה "ועשיתם לו, כאשר זמם לעשות לאחיו", על כרחך שכוונת עולא לבאר מהיכן נלמד שבמקום שאי אפשר לעשות לעדים כאשר זממו לעשות, שדינם שלוקים, מדין תורה. שכיון שכתוב "כי יהיה ריב בין אנשים, ונגשו אל המשפט, ושפטום. והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע". והפסוק מסיים: "והיה אם בן הכות הרשע והפילו השופט, והכהו לפניו" וודאי שאין כוונת הפסוק ללמדנו שבגלל שהצדיקו הדיינים את הצדיק, והרשיעו את הרשע, לכך "והיה אם בן הכות הרשע", כוונת הפסוק שאם היו עדים שהרשיעו את הצדיק, בהעידם עליו עדות שקר, ובאו עדים והזימום והצדיקו את מי שהיה צדיק מתחילה, בזה כשאי אפשר לקיים כאשר זמם לעשות לאחיו, יתקיים "והיה אם בן הכות הרשע".

קושיא: ותיפוק ליה מלא תענה: אולי סיבת חיוב המלקות של העדים הזוממים הוא משום שעברו על לאו שכתוב "לא תענה ברעך עד שקר".

תירוץ: משום דהוי לאו שאין בו מעשה: אין ללקות על לאו של לא תענה, שהרי עוברים עליו בלא מעשה, וכל לאו שעוברים עליו בלא מעשה, אין לוקים עליו, וכל דין המלקות נלמד רק מהפסוק שכתוב "והיה אם בן הכות".

תנו רבנן ארבעה דברים נאמרו בעדים זוממין: א. כשמעידים על כהן שהוא בן גרושה או בן חלוצה, אין מקיימים בעדים דין כאשר זמם שיהיו אף הם נעשים בני גרושה ובני חלוצה. ב. וכן אין גולים לערי מקלט, אפילו שהעידו על אדם שהוא חייב גלות, והוזמו. ג. וכן אין משלמים העדים הזוממים את הכופר, אפילו כשזממו להעיד על שור מועד שהרג את האדם. ד. וכן אין העדים זוממים נמכרים בעבד עברי, כשהעידו על אדם שגנב, ואין לו מה לשלם, וגמרו בית דין את דינו על פיהם, למכרו בגניבתו, והוזמו. ה. ובשם רבי עקיבא הוסיפו לומר דין נוסף, שאם העדים הוזמו בבית דין, ועדיין לא תבעו אותם לשלם על זממם, אם הלכו העדים והודו בבית דין אחר שכבר הוזמו, אין מחייבים אותם על פי הודאתם, כיון שהתשלומים של עדים זוממים נחשבים כתשלומי קנס, ומודה בקנס פטור.

אין נעשין בן גרושה וכן חלוצה: משום שדורשים "לו", ולא לזרעו. **ואין גולים לערי מקלט**, משום שדורשים "הוא ינוס", ולא הזוממים. **ואין משלמים את הכופר**, הוא משום שאנו סוברים שחייב תשלום הכופר הוא תשלום של כפרה כדי לכפר על הבעלים של השור, על שהרג שורם אדם. והעדים הזוממים אינם בני כפרה, שהרי לא הרג שורם אדם, ולכן לא שייך בהם תשלומי כפרה.

מאן תנא, כופרא כפרה: נחלקו בברייתא בתשלום הכפרה, דעת תנא קמא שכתוב "ונתן פדיון נפשו" הכוונה לנפשו של הניזק. ודעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שמשלם ליורשים לפי ערך דמיו של המזיק. וביאור מחלוקתם שאם משלם כפי השווי של הניזק, פירושו שהתשלום הוא ממון, שכפי הערך שהזיק כך משלם. ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, שסבר שמשלם לפי ערך דמיו של המזיק, ודאי שסבר שהתשלום הוא כפרה, לכפר על החיוב מיתה בידי שמים שנתחייב בו בעל השור, ולפיכך ישלם בעל השור את שווי עצמו, ויפדה בכך את עצמו ממיתה.

אמר רב פפא: יש לומר שכולם מודים שתשלום הכופר הוא משום כפרה למזיק, ונחלקו רק בצורת השומא כיצד ישלם המזיק כדי לכפר עליו, שדעת תנא קמא שיש לשלם לפי השווי של הניזק אפילו שבא לכפר על המזיק, משום שנלמד בגזירה שווה, שכתוב במי שנוגף אשה הרה והפיל וולדותיה, "כאשר ישית עליו בעל האשה". ונאמר בחיוב כופר לבעל השור שהרג אדם, "אם כופר יושת עליו". וכמו שבנוגף אשה הרה התשלומים הם לפי שווי דמי הוולדות שהוזקו, כך גם כאן התשלום לפי ערך הניזק. ואילו רבי ישמעאל סבר שכיון שכתוב "ונתן פדיון נפשו" ומשמעות הפסוק נפשו של בעל השור המזיק. אך תנא קמא סבר שאכן התשלום הוא כדי לפדות ולכפר על נפש המזיק, אבל אומד התשלומים הם לפי שווי הניזק.

ואין נמכרין בעבד עברי: ומבאר רב המנונא שרק במקום שיש לעדים הזוממים כסף, או שזה שזממו עליו יש לו כסף, שאז אין העדים נמכרים, שהרי לא זממו אף למכור את הנדון, ואפילו כשאין לו כיון שלהם יש הם אומרים לו גם לך אם היה כסף לא היו מוכרים אותך, וכך גם אותנו לא ימכרו. אבל אם אין להם ולנדון מעות, ודאי שימכרו את העדים הזוממים בעבד עברי.

אמר ליה רבא: שטעם הפטור שאין נמכרים בעבד עברי, הוא משום שנלמד מהפסוק "ונמכר בגניבתו", ואנו דורשים שדוקא בגניבתו הוא נמכר, אבל לא בזממו.